

**Вяра Найденова. *VIVA LA COMEDIA!!! (Поетиката на Нушич)*.
Пловдив: Университетско издателство „Паисий Хилендарски“,
2017, 355 с. ISBN 978-619-202-285-3**

В монографията си *VIVA LA COMEDIA!!! (Поетиката на Нушич)* Вяра Найденова избира тема с подчертано комплициран интердисциплинарен характер и се справя успешно с предизвикателствата на холистичния подход. Нещо повече: освен че научният анализ на изследваната тема предполага (и изисква) не само широка лингвистична компетентност, но и задълбочени познания в областта на литературознанието, естетиката, семиотиката, теорията и практиката на превода и др., авторката е открила и собствена изследователска ниша: езиковите и текстологичните кодове на комичното. Сам по себе си този факт доказва убедително актуалния характер на разглежданата проблематика, открояваща се на фона на преобладаващите литературоведски, театроведски и културологични проучвания върху комедиите на Бранислав Нушич.

Както основателно отбелязва в предговора си към книгата доц. д-р Ина Христова, главните достойнства на текста са ярко открояващата се научна самовзискателност, подчертаната целенасоченост на избора и начина на реферирание на концептуализациите за комичното, максимално ялната композиционна структура, добре поддържаният баланс между емпиричност и теоретичност, формулирането на „значими обобщения за комплексната взаимосвързаност на комичното с езика, с действието, ситуацията и характерите“, както и осмислянето на вербалната комика „като проявление на противоречията във вътрешния свят на героите и на разрывите между езиковото и социалното“, проектирани върху общокултурния фон на епохата и несъответствията между желания ролеви статус и социалната идентичност и манталитет, между свое и чуждо.

Емпиричният корпус на изследването включва пет произведения от сръбския класик: *Народен представител*, *Съмнително лице*, *Госпожа министершата*, *Аналфабета* и *Д-р*, които по думите на Вяра Найденова „бележат важни етапи в развитието му като комедиограф“. Изборът на цитираните комедии е сполучлив, тъй като те разкриват в пълнота много от емблематичните лингвостилистични характеристики на Нушичевото комедийно творчество.

В увода авторката определя предмета на изследването си – стилизацията като целенасочен избор и съвкупност от специфични за всеки

творец начини за изграждане на образи, представяне на идейно-сюжетни цялости, внушаване на интенции, а конкретно в комедиографията на Нушич – и за създаване на вербален комичен ефект.

Вниманието в първата глава е насочено към същността, спецификата и функциите на комичното като естетическа категория. Представени са възгледите на редица автори от Античността до днес (Платон, Аристотел, Имануел Кант, Георг Хегел, Николай Хартман, Анри Бергсон, Владимир Пропп, Михаил Бахтин и много други), както и на голям брой сръбски учени. Интерпретира се въпросът за т. нар. „индивидуален стил“ – особения творчески почерк, уникален за всеки автор. Като се има предвид сериозният концептуален разнობой между различните становища, както и липсата на унифицираност при използването на отделни понятия, не може да не се приветства усилието на В. Найденова да открие надеждна отправна точка, която да ѝ позволи да изпълни поставените в увода задачи. Такъв базис се оказва синтезът „от постулатите на онези литературнокритически и естетически школи, които разглеждат литературното произведение като уникална художествена структура със собствени автономни закономерности и механизми“.

Най-важна с оглед на целите на изследването на научната монография е втората глава (*Езикови равнища*), която е най-обемна и проследява (основавайки се върху голям брой примери от споменатите произведения) ролята и функцията на елементите от различните езикови равнища при създаване на комични ефекти. Именно тук проличават задълбочените познания на авторката върху сръбския език от епохата на Нушич, както и умението ѝ да се вглежда в отделните езикови детайли, да тълкува, съпоставя, обобщава и в крайна сметка да очертае параметрите на неповторимия Нушичев стил през призмата на естетическата категория комично.

На фонетично равнище като „комикогенни и стилогенни“ са изведени следните средства: асимилацията по звучност, съкращаването на звукове, непрецизното произношение (с хаплоглогия или контаминация на звукове или цели срички), т. нар. „звукови жестове“ с високочестотна употреба (ономатопеи и междуметия), хезитативните паузи, оценъчната интонация и др., а и паралингвистичните знаци, „видими“ при сценично изпълнение и заложи в ремарките. Както основателно отбелязва В. Найденова, повечето от тях са присъщи на разговорната реч и в частност – на по-ниския произносителен стил, и служат за изразяване на определена авторова интенция. Особен интерес предизвикват и примерите за употреба на метафонични структури, за първи път открити и тълкувани от изследователката като комикогенни елементи в текст на комедия на Нушич.

Във втората част от втора глава се разглежда ролята на единиците от морфологичното езиково равнище при изразяване на комичен ефект. Обърнато е внимание на т.нар. парадигмени (граматични) морфостилеми (напр. употребата на собствени имена в мн. ч., транспозициите в рамките на категориите лице, число, време и др.) и на словообразователните морфостилеми (т.е. конотативно натоварените афикси), както и на експресивния потенциал на частите на речта. Сполучливият систематизиран анализ на стилистично натоварените („комикогенни“) лексикални и фразеологични средства в комедиите на Бр. Нушич води до заключението, че най-характерни за индивидуалния стил на автора са параномазията, употребата на антоними и в по-малка степен – на синоними, омоними и многозначни думи; използването на чужди думи, евфемизми, неологизми, както и на т. нар. експресиви: деминутиви, аугментативи, хипокористики, пейоративи и др. Висока е фреквентността и на фразеологизмите и паремиите, характеризиращи се с подчертано тематично разнообразие и разговорност. Що се отнася до т.нар. *стандартни фразеологизми* (устойчиви изрази от официалните стилове на езика), според Найденова тяхната комикогенност е резултат от факта, че се актуализира стандартната им форма чрез включването на нови елементи, в резултат на което се постига ярък контраст, нарушение на съчетаемостта, а оттам – силен ироничен ефект.

Последната част на втора глава е посветена на синтактичното равнище в комедиографията на Нушич, представено най-вече от синтактични модели на разговорния стил: засилена употреба на обръщения, вметнати десемантизирани изрази и хезитативни „паразити“, възклицания (във вид на неразчленими изречения), незавършени изречения, синтактичен паралелизъм, богати на експресия словоредни варианти, каламбури, „питалици“ и др. Напълно се солидаризирам с основната част от направените наблюдения и изводи, илюстрирани с подходящи примери.

Третата глава – *Стилистично равнище. Интеграция на стилистичните средства на комичното в комедиографията на Бранислав Нушич* – представя от стилистичен аспект равнището на текста. По думите на авторката тя е „продължение на втора глава, но на качествено ново ниво – нивото на цялостния текст на дадената комедия, а и на комедиографията на Нушич като интегрално единство“.

Имам основания да заявя, че точно този композиционен фрагмент представя най-добрите качества на Вяра Найденова като изследовател лингвист. Демонстрирана е способността ѝ да синтезира показанията на отделните езикови равнища, от една страна, и да интерпретира чисто драматургичните ефекти в комедиите на Нушич, от друга.

Три от тези ефекти – „ефектът на фойерверките“, „ефектът на неочакваното очаквано“ и „ефектът на а/симетрията“, се въвеждат и коментират за първи път именно от нея. Термините са много сполучливи и могат да се използват при анализа (литературоведски, езиковедски или театроведски) на произведения от сценичните жанрове. Оригинална е и трактовката на авторката относно ролята и значението като елементи на поетиката на Нушич, каквито са знаковите предмети и символи, поставянето на сценичното и комедиографското действие в своеобразна координатна система, обособяването на отделни сцени в своеобразни миникомедии.

Възлово и особено ярко е понятието „ефект на а/симетрията“. Паралелността на персонажи, действия, реплики, модели на поведение и мислене, смесването на роли и езикови репертоари води не само до комедийни недоразумения, а подобна двойственост и привидна симетрия (всъщност асиметрия), отразена в кривото огледало на смеха, навежда зрителя към преоценка на моралните постулати и ценностите на обществото, които в действителността са силно изопачени. Ефектът на а/симетрията е наблюдаван в цялата комедиография на сръбския класик и е коментиран от авторката като иманентно присъщ изобщо за комиката като нейна семантична основа.

Обърнато е и специално внимание върху ролята на метаезиковите елементи при сценичната реализация на Нушичевите комедии – жестове, мимики, тембър и пр. Много успешен е и анализът на някои детайли в разгръщането на комедийното действие (например историята с цилиндъра в *Госпожа министършата*), които придобиват знаков характер.

Като достойнство на монографичния труд трябва да се отбележи и фактът, че Вяра Найденова познава в детайли не само оригиналните текстове на Бр. Нушич, но и техните български преводи. И макар че обектът на изследване не включва съпоставката между оригинал и превод, на места са направени много сполучливи и точни коментари на някои транслаторски решения.

В заключителната част, озаглавена *Накратко за книгата*, се представят основните изводи, до които достига авторката в хода на научния анализ; обобщават се постигнатите резултати. Става ясно, че те имат значение не само за езиковата стилистика, за теорията и практиката на превода, но и за интеркултурната комуникация, както и за проучванията върху феноменологията на комичното, защото представляват оригинален принос в областта на лингвостилистиката при очертаването на параметрите на неповторимия Нушичев стил през призмата на естетическата категория комично.